

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з

«Економічної теорії»

на тему:

«Особливості застосування важелів монетарної політики в національній економіці»

Студентки 2 курсу ФБС-21 групи
напряму підготовки фінанси та кредит
Сухінської Л.П.

Керівник:
доцент кафедри економічної теорії,
кандидат економічних наук
Возьний К.З.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____
(підпис, прізвище та ініціали)

(підпис, прізвище та ініціали)

(підпис, прізвище та ініціали)

м. Тернопіль – 2016 р.

План

Вступ

1. Сутність монетарної політики: зміст, цілі та види
2. Основні теоретичні концепції монетарної (грошово-кредитної) політики
 - 2.1. Кейнсіанська теорія грошей
 - 2.2. Монетаристський підхід
3. Основні інструменти грошово-кредитної політики
 - 3.1. Операції на відкритому ринку
 - 3.2. Політика облікової ставки (дисконтна політика)
 - 3.3. Зміна норми обов'язкових резервів
4. Важелі грошово-кредитної політики
5. Становлення і розвиток грошово-кредитної політики України
 - 5.1. Монетарна політика у світовому вимірі
 - 5.2. Аналіз сучасного стану та перспективи грошово-кредитної політики

України

Висновки

Список використаної літератури

Додатки

Зміст

Вступ.....	4
Розділ 1. Сутність монетарної політики: зміст, цілі та види	6
Розділ 2. Основні теоретичні концепції монетарної (грошово-кредитної) політики.....	9
2.1. Кейнсіанська теорія грошей.....	9
2.2. Монетаристський підхід.....	11
Розділ 3. Основні інструменти грошово-кредитної політики.....	13
3.1. Операції на відкритому ринку.....	13
3.2. Політика облікової ставки (дисконтна політика).....	14
3.3. Зміна норми обов'язкових резервів.....	16
Розділ 4. Важелі грошово-кредитної політики.....	17
Розділ 5. Становлення і розвиток грошово-кредитної політики України.....	20
5.1. Монетарна політика у світовому вимірі.....	24
5.2. Аналіз сучасного стану та перспективи грошово-кредитної політики України.....	26
Висновки.....	29
Список використаної літератури.....	31
Додатки.....	34

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Для кожної країни вагомої ваги набуває політика у сфері грошового обігу та кредиту. Це зумовлено тим, що монетарна політика має за мету забезпечення ефективного функціонування економіки шляхом регулювання пропозиції грошей на грошовому ринку. При цьому її основними цілями є стабільність обмінного курсу, стабільність цінова, збалансування платіжного балансу, забезпечення зайнятості, зростання суспільного добробуту тощо.

Монетарна політика виступає основним елементом економічної політики держави, дуже важливою є її роль у розвитку загальнонаціональних, а також глобальних, економічних процесів.

Щодо України, то розробка в умовах ринкових трансформацій монетарної політики – достатньо складний процес, який потребує пошуку сучасних інструментів реалізації, відповідно до стану економічного та соціального розвитку країни. Під час формування та здійснення монетарної політики надзвичайно вагомим є врахування світового досвіду.

Тема особливостей застосування важелів монетарної політики в національній економіці є дуже актуальною для України, тому що українська економіка сьогодні знаходиться в стані стагнації і потребує застосування усіх вагомих механізмів та інструментів виходу з кризи та відновлення темпів економічного зростання. Саме вибір правильної монетарної політики матиме важливий вплив на наступне її зростання економічне.

Мета й завдання дослідження. Метою курсової роботи є формулювання загальної суті монетарної політики, вивчення важелів монетарної політики та її інструментів, аналіз світової практики здійснення монетарної політики, вивчення та аналіз її теперішнього стану в Україні та висвітлення перспектив подальшого розвитку.

З огляду на сформульовану мету були визначені та вирішувались такі завдання:

1) вивчити сутність дефініції грошово-кредитна (монетарна) політика, визначити її основні цілі, види, важелі та інструменти;

2) розглянути основні теоретичні концепції монетарної політики;

3) розглянути зарубіжний досвід щодо застосування монетарної політики;

4) опрацювати основні періоди розвитку та становлення монетарної політики України;

5) здійснити аналіз теперішнього стану та сформулювати перспективні напрями розвитку монетарної політики України.

Об'єктом дослідження курсової роботи є монетарна політика держави.

Предметом дослідження є основні чинники та важелі формування монетарної політики країни.

Знайшли відображення дослідження проблематики монетарної політики у працях вітчизняних науковців, серед яких варто виділити О. В. Дзюблюка, В. С. Стельмаха, А. С. Гальчинського, В. Д. Базилевича, В. О. Шевчука, Л. А. Кравченко, В. Міщенко, Н. Гребеник, А. Гриценка та інших.

1. Сутність монетарної політики: зміст, цілі та види

Монетарна політика є суттєвою складовою економічної політики країн з ринковою економікою. Грошово-кредитна (монетарна) політика – це здійснюваний центральним банком комплекс заходів, що проводяться з метою регулювання кількості грошей в обігу.

Монетарна політика поділяється на "вузьку", що дає змогу досягти стабільності національної валюти через зміни рівня дисконтної ставка, проведення валютних інтервенцій, а також застосування інших інструментів, що чинять вплив на стан національної грошової одиниці, і "широку", що чинить прямий вплив на обсяг грошової маси в обігу. Ці заходи впливу взаємообумовлені і взаємозалежні.

Завдання, які ставляться монетарними владними структурами і вирішуються монетарними методами є цілями монетарної політики. Щодо цілей монетарної політики, то вони поділяються на: стратегічні, проміжні та тактичні цілі.

Стратегічними цілями основними монетарної політики є:

- стимулювання економічного росту;
- підтримання належного рівня зайнятості;
- досягнення та збереження стабільності національної грошової одиниці;
- забезпечення позитивного сальдо платіжного балансу.

У зв'язку з тим, що центральний банк не може безпосередньо вплинути на досягнення всіх вказаних стратегічних цілей, то він встановлює для себе тактичний орієнтир через який забезпечується вплив на вказані параметри. Таким тактичним орієнтиром є величина грошової маси, тобто кількість грошей в обігу, змінюючи яку, центральний банк впливає на економічний ріст або темпи інфляції.

Проміжні цілі монетарної політики реалізуються через сприяння досягнення стратегічних цілей. Наприклад, якщо стратегічною ціллю є забезпечення стабільності національної грошової одиниці, то проміжною ціллю буде стримування зміни ринкової кон'юнктури.

Щодо цілей монетарної політики тактичних, то їх завдання полягає у регулюванні основних економічних змінних, тобто грошової маси, процентної ставки та валютного курсу, для досягнення проміжних цілей.

Разом з тим, необхідно відмітити, що монетарна політика діє не так прямолінійно і рівнозначно. Зв'язки між кількістю грошей, обсягом національного виробництва та інфляцією дуже складні, тому монетарна політика є найбільш суперечливою сферою макроекономіки [10, с.44-45].

Щодо завдань монетарної політики, то це, перш за все, контроль за інфляцією, стабілізація цін, курсу валюти, купівельної спроможності, регулювання грошової маси, а також пропозиції та попиту грошей за допомогою банківської системи.

Об'єктами монетарної політики виступають такі елементи грошового ринку: маса грошей в обігу, швидкість обігу грошей, ставка процента, валютний курс та ін.

Головним суб'єктом монетарної політики держави є Центральний банк. Він очолює банківську систему, регулює грошово-кредитну діяльність комерційних банків країни, здійснює грошову емісію, тобто здійснює монетарну політику в інтересах національної економіки.

Головним суб'єктом монетарної політики в Україні є Національний банк, через який держава встановлює позичковий банківський процент, регулює емісію, надає кредити, випускає цінні папери, впливає на грошові потоки і заощадження. Зазначені інструменти дають змогу державі регулювати процентні ставки і через них інвестиційний процес, протистояти інфляції, виробництво і зайнятість, реалізовувати відчутний вплив на рух курсу акцій тощо [7, с.49]

Дослідники визначають кілька видів монетарної політики:

- Стимулююча монетарна політика (експансіоністська) - спрямована на зростання сукупних витрат шляхом зростання грошової маси і зниження ставки відсотка.
- Стримуюча монетарна політика (рестрикційна) – полягає у зниженні сукупних витрат шляхом зменшення грошової маси та підвищення ставки відсотка.

- Жорстка монетарна політика - спрямована на фіксацію або підтримку стабільного обігу грошової маси в економіці.
- Гнучка монетарна політика - спрямована на фіксацію або підтримку процентних ставок на заданому рівні.

Стимулююча монетарна політика використовується як засіб боротьби з безробіттям. Здійснюється вона в період економічного спаду, має на меті стимулювання зростання ділової активності та «підбадьорення» економіки. Така політика полягає у здійсненні центральним банком заходів зі збільшення пропозиції грошей. Основними інструментами стимулюючої монетарної політики є зниження облікової ставки центрального банку та норми обов'язкового резервування, купівля центральним банком державних цінних паперів.

Стримуюча монетарна політика спрямована на зниження ділової активності і розглядається як засіб боротьби з інфляцією, здійснюється вона в період «перегріву» економіки, буму. Така політика здійснюється через проведення центральним банком заходів щодо зменшення пропозиції грошей. До інструментів стримуючої монетарної політики належать: підвищення облікової ставки та норм обов'язкового резервування, продаж центральним банком державних цінних паперів.

Вплив монетарної політики відбувається в короткостроковому періоді і направлено на згладжування циклічних коливань економіки (стабілізацію економіки) шляхом впливу на сукупний попит за допомогою зміни величини пропозиції грошей центральним банком.

Залежить вибір варіантів монетарної політики від причин зміни попиту на гроші. Наприклад, якщо зростання попиту на гроші пов'язане з інфляційним зростанням цін, то найкращим варіантом монетарної політики буде - жорстка монетарна політика, яка стримує зростання грошової маси. Але якщо нестабільністю швидкого обігу грошей зумовлена зміна попиту на гроші, то у цьому випадку найкращим варіантом політики буде - гнучка монетарна політика [3, с.596].

2. Основні теоретичні концепції монетарної (грошово-кредитної) політики

2.1. Кейнсіанська теорія грошей

За допомогою грошово-кредитної політики представники різних економічних шкіл радять по-різному впливати на макроекономічні параметри. На сьогоднішній день кейнсіанська і монетаристська концепції монетарної політики є найбільш відомими та затребуваними теоретичними платформами розробки монетарної політики як в теоретичному, так і в практичному контексті.

Кейнсіанська теорія характеризує суть грошей з позиції їх ролі в процесі реалізації антикризової політики і стимулювання виробництва у державному регулюванні економіки.

Виникла кейнсіанська концепція в 30-х роках ХХ століття. Її ідеї були викладені у праці Джона Мейнарда Кейнса «Загальна теорія зайнятості процента і грошей», яка була опублікована у 1936 році, і в якій на прикладі великої депресії у США були аргументовані засади антикризової політики і грошові важелі впливу держави на економіку.

На думку Дж. М. Кейнса, головною причиною циклічних криз перевиробництва є нестача платоспроможного попиту унаслідок того, що збільшення доходів виявляє схильність до заощадження, а ринковий механізм не здатний до своєчасного відновлення рівноваги, тобто ціни не знижуються. З огляду на викладене, держава для запобігання кризовим явищам має забезпечити початкові інвестиції, коли немає попиту з боку населення і підприємств.

Тобто, ця концепція визначає активну роль в справі стимулювання інвестиційної та підприємницької діяльності процентної ставки: чим нижчі процентні ставки, тим вищою є норма прибутку і тим вигідніше реалізовувати інвестиції. Тому процентні ставки мають бути основним об'єктом регулювання з боку грошово-кредитної політики.

Проте, процентні ставки мало впливають на рівень інвестицій за умов глибокої економічної кризи, а тому більш результативним з метою стимулювання інвестиційного попиту є збільшення бюджетних витрат (навіть ціною помірної

інфляції). Вплив рівня процентних ставок і грошої маси на економіку виявляється повільніше, ніж вплив бюджетної політики, а тому держава має розширювати бюджетні витрати, тим самим стимулюючи виробниче зростання.

Грошово-кредитна політика, відповідно до кейнсіанської теорії, має реалізовуватися у відповідності з тими чи іншими фазами економічного циклу і мобільно реагувати на стан національної економіки. Однак слід відмітити, що хоча кейнсіанці простежують можливість впливу процентної ставки на розміри інвестицій і на реальний ВВП, вони одночасно засвідчують можливість виникнення так званої “пастки ліквідності”, сенс якої полягає в тому, що при зниженні процентної ставки, в умовах збільшення обсягів грошової пропозиції, у інвесторів все одно не виникає бажання збільшувати попит на гроші. Така ситуація має місце тоді, коли у інвесторів відсутнє очікування в прибутках [14, с.352-355].

Отже, в кейнсіанській моделі центральною ланкою передатного механізму є вплив на планові інвестиції процентних ставок. Зростання пропозиції грошей (М) зменшує процентні ставки (і), впливаючи таким чином на підвищення рівня інвестиційних видатків (І) та знижуючи тим самим вартість капіталу. Зростає реальний обсяг виробництва (Y) при незмінних цінах, оскільки економіка не перебуває в умовах повної зайнятості ресурсів. Отже, кейнсіанський передавальний механізм виглядає таким чином:

$$\uparrow M \Rightarrow \downarrow i \Rightarrow \uparrow I \Rightarrow \uparrow Y, \text{ де}$$

М – грошова маса;

і – процентна ставка;

I - інвестиції;

Y – національний дохід.

Отже, головною ідеєю Кейнса є переконання в тому, що динаміка виробництва і рівень зайнятості визначаються не факторами пропозиції (розмір капіталу і продуктивність праці), а факторами попиту. Тому кейнсіанську теорію ще називають теорією ефективного попиту, головна ідея якої в тому, щоб через

стимулювання і активізацію сукупного попиту впливати на пропозицію товарів і їх виробництво та підвищити рівень зайнятості.

2.2. Монетаристський підхід

Криза кейнсіанської школи виникла у 70-х роках минулого століття. Домінуючим в економічній науці стає неокласичний напрямок, відбувається розширення впливу монетаризму. Головний теоретик монетаризму - лауреат Нобелівської премії, відомий американський економіст М. Фрідмен. Монетаризм - теорія стабілізації економіки, в якій основну роль відіграють грошові фактори. Його мета – досягнення економічної стабільності шляхом оздоровлення грошового обігу, створення атмосфери, в якій людина знаходить економічну свободу, а підприємець прагне до капіталовкладень, ризику [3, с. 215]. Основою монетаризму є класична кількісна теорія грошей щодо причинного зв'язку між кількістю грошей в економіці та рівнем товарних цін.

Як уже зазначалося, найважливішим представником монетаристського напрямку в економічній науці є американський економіст Мілтон Фрідмен, який з групою вчених Чиказького університету, виступили проти кейнсіанських постулатів державного регулювання економіки.

Монетаристи стверджують, що ринкова економіка є усталеною системою, що має внутрішні властивості до відновлення рівноваги та саморегулювання, тому кризи в економіці завжди є наслідком помилкових регулюючих заходів держави. А відтак, обсяги державного втручання в економіку мають бути зведені до мінімуму.

Втручання держави у розвиток економіки має відбуватися, не з метою стимулювання сукупного попиту кейнсіанськими методами, а для створення умов активізації конкурентних сил на ринку, що має здійснюватись засобами грошово-кредитної, а не бюджетної політики.

На думку монетаристів, кількість грошей в обігу через величину сукупного попиту впливає на розмір номінального ВВП, а не через складний передавальний механізм як в кейнсіанській теорії. Отже, між масою грошей в обігу і параметрами ВВП розкривається суттєвіша залежність, ніж між інвестиціями і

ВВП. Вони стверджували, що у впливі на рівень цін, на інвестиції, на масштаби безробіття і на параметри ВВП може відігравати активну роль зміна масштабів грошової пропозиції [6, с. 215].

В процесі проведення грошово-кредитної політики необхідно застосовувати метод автоматичного регулювання грошової маси, що називається ‘монетарним правилом’, яке сформулював М.Фрідмен. Суть монетарного правила виявляється у тому, що центральний банк підтримує постійні стійкі темпи приросту грошової маси. Розмір такого приросту пропонується визначити орієнтовно на рівні 3-5% на рік, що відповідає середньорічним темпам росту ВВП у довгостроковій перспективі.

‘Розкручування’ інфляції виникає при збільшенні грошової пропозиції понад зазначені параметри. З огляду на це монетаристи роблять висновок, що інфляція є наслідком необґрунтованої політики держави. У випадку коли темп приросту грошей в економіці буде менше 3% на рік, виникне сповільнення темпів приросту реального ВВП, або навіть може мати місце негативний приріст [14, с.353].

Підприємці на грошовому ринку завжди відшукають необхідні їм кошти для інвестицій, для виплати заробітної плати, для поповнення оборотних коштів, якщо держава буде витримувати постійний темп приросту грошової маси в зазначених параметрах. Якщо буде відносно високою при цьому процентна ставка (ціна грошей), то такий підхід дасть змогу унеможливити значну частину спекулятивних операцій. В цілях боротьби з інфляцією, на думку монетаристів, необхідно з метою перешкоджання розширенню спекулятивного попиту зробити грошову одиницю стійко дорогою, що дасть змогу також підвищити ефективність заощаджень. Розуміючи, що процентна ставка буде стабільна на довгому відрізку часу, і будучи переконані, що завжди знайдуть на грошовому ринку потрібний їм обсяг грошових коштів, підприємці зможуть більш точно розраховувати свої доходи від інвестиційних проектів. З огляду на це, більш висока вартість грошей не буде негативним фактором впливу щодо реалізації інвестиційних вкладень і дозволить забезпечити економічне зростання [2].

3. Основні інструменти грошово-кредитної політики

3.1. Операції на відкритому ринку

Класифікація інструментів монетарної політики передбачає їх виділення за рядом критеріїв. Особливої уваги заслуговує класифікація інструментів грошово-кредитного регулювання за формою впливу на об'єкт регулювання. За даною ознакою виділяють:

- інструменти прямого впливу (адміністративні) - введення обмежень для комерційних банків на кредитування; прямий розподіл кредитних ресурсів, що надаються комерційним банкам у порядку рефінансування, між окремими галузями, регіонами; пряме регулювання процентної ставки тощо – застосовуються в країнах, що розвиваються;

- інструменти опосередкованого (непрямого) впливу (ринкові) - зміна облікової ставки; операції на відкритому ринку; зміна норми обов'язкових резервів – використовуються в розвинутих країнах.

Є ефективними інструменти прямого впливу як засіб запобігання надмірній кредитній емісії, лише в короткому періоді. Насамперед, їх використання пов'язане з витратами у сфері розподілу ресурсів.

Інструменти непрямого впливу і їх ефективність пов'язані з еволюцією грошового ринку. Їх застосування дає перспективу банкам відповідно до ринкової ситуації вільно розподіляти кредити. Також існує безпосередній взаємозв'язок між використанням інструментів непрямого монетарного регулювання і політикою управління державним боргом (перш за все, стосовно фінансування дефіциту державного бюджету).

Центральний банк не може повністю контролювати грошову масу, здійснюючи монетарну політику, оскільки вона містить депозити, які не є частиною балансу Центрального банку [13, с.18].

Операції на відкритому ринку являють собою операції з купівлі-продажу центральним банком цінних паперів, що позначається на ресурсних можливостях комерційних банків.

При необхідності збільшення грошової маси в обігу центральний банк купує цінні папери, а коли кількість грошей необхідно зменшити, то центральний банк продає цінні папери.

Виділяють два типи операцій на відкритому ринку:

- динамічні - направлені на зменшення чи збільшення сукупної пропозиції грошей за умови, якщо інші фактори не подіють на масу грошей.;
- захисні - спрямовані на формування загальної пропозиції грошей на стабільному рівні в умовах впливу на грошову масу інших чинників.

Коли зазначені фактори зменшують пропозицію грошей, то треба на визначену суму купити цінних паперів на відкритому ринку, щоб стабілізувати обсяг пропозиції [18, с.143].

Ринок державних цінних паперів виконує 2 основні функції:

1) функція обслуговування державного боргу шляхом мобілізації для цього на фондовому ринку відповідних фінансових ресурсів, зумовлена дефіцитним фінансуванням державних витрат;

2) функція регулювання грошового обігу, що здійснюється шляхом проведення операцій на відкритому ринку. Вона є послідовним продовженням функції обслуговування державного боргу. Зазначені операції вимагають доволі значного рівня розвитку ринку державних цінних паперів, досконалої техніки виконання відповідних угод та інструментарію [18, с. 149].

3.2. Політика облікової ставки (дисконтна політика)

Як інструмент монетарної політики, регулювання облікової ставки відсотка, здійснюється шляхом надання центральними банками кредитів комерційним банкам.

Зміна облікової ставки впливає на ціну кредитних ресурсів самих комерційних банків, що позначається на рівневі процентної ставки, яка стягується за наданими кредитами, котра в свою чергу впливає на зміну попиту на кредити банків з боку їхніх клієнтів.

Регулювання облікової ставки відсотка застосовується як засіб ринкового впливу на грошову масу, що знаходиться в обігу. Механізм такого впливу

наближений за змістом до механізму виконання операцій на відритому ринку. Комерційний банк, виписує на себе боргове зобов'язання, яке гарантується державними цінними паперами, що знаходяться в його розпорядженні, беручи позику в центральному банку. Як наслідок, одержана позика в повній сумі застосовується як надлишковий резерв. Це надає банкові-боржнику шанс відкривати додаткові кредитні рахунки населенню та юридичним особам у повному обсязі без належного забезпечення резервної позиції.

У більшості країн з економікою, що розвивається, державні структури надають перевагу політиці низьких фіксованих ставок банківського відсотка. Зазначений підхід мотивується такими аргументами:

- прагненням підняти рівень інвестицій;
- реалізацією диференційованого кредитування важливих галузей економіки за низькою ставкою відсотка;
- наміром знизити інфляційні процеси тощо.

Однак, зазначена політика звичайно не дає бажаних результатів, як засвідчує теоретичний аналіз та реальна практика. Низька ставка відсотка зменшує обсяги заощаджень фінансових ресурсів і тому обмежує ріст інвестицій та спричиняє протилежний ефект. Не дає бажаного результату і диференційоване кредитування, бо певним чином направлені кредитні ресурси розпорошуються по всій економіці через ефект кредитного мультиплікатора [16, с. 534] .

Отже, надзвичайно важливим є розрахунок оптимального рівня ставки відсотка, що його прагнутимуть досягти засобами монетарної політики, адже чим більшою буде процентна ставка, тим 'дорожчими' будуть кредити, а від так, зменшиться грошова маса, яка знаходиться в обігу. І навпаки, якщо відсоткова ставка буде меншою, кредити стануть 'дешевшими', то і зросте грошова маса.

3.3. Зміна норми обов'язкових резервів

Певну норму обов'язкових резервів комерційні банки зобов'язані зберігати в центральному банку. Взагалі, регулювання рівня обов'язкових резервів аналізується теорією грошей як один із найефективніших інструментів монетарної політики.

Цей механізм є досить простим за змістом. Центральний банк безпосередньо, змінюючи норму обов'язкового резервування, впливає на пропозицію грошей та банківського кредиту. Комерційні банки отримують можливість збільшити ліквідність своїх активів, коли зменшується норма обов'язкових резервів, і вдаватися через додаткове кредитування до емісії нових грошей. Ці можливості звужуються, коли норма резерву підвищується. Також важливим є те, що зміна норми резерву на певну величину може привести до багаторазового збільшення чи зменшення пасивів банківської системи, внаслідок того, що лише незначна частина всіх активів комерційних банків знаходиться у формі готівки [8, с.268-280].

В різних країнах в монетарній політиці зазначений інструмент використовується лише в певних випадках. Зазначається, що часті зміни обсягу обов'язкового резерву утруднюють таке регулювання. Регулювання рівня обов'язкових резервів як інструмент більше сприятливий для вирішення не поточних, а тільки довгострокових завдань монетарної політики.

Отже, чим вищі нормативи резервування, тим менша величина кредитних ресурсів, які є в розпорядженні комерційного банку і які можуть бути використані ним в здійсненні кредитних операцій, і навпаки.

4. Важелі грошово-кредитної політики

Зазначені в попередньому питанні інструменти грошово-кредитної політики дають змогу виконувати ефективне антициклічне регулювання в країнах з ринковою економікою. Рестрикційна грошово-кредитна політика спрямована на встановлення більш жорстких умов обмеження обсягу кредитних операцій та підвищення рівня відсоткових ставок з метою обмеження кількості грошей в обігу. Експансіоністська грошово-кредитна політика проводиться шляхом розширення масштабів кредитування, зменшенням рівня процентних ставок, що зумовлює збільшення кількості грошей в обігу. Відбір визначеного варіанта грошово-кредитної політики визначається тим, які чинники подіяли на зміну попиту на гроші. Зокрема, якщо його збільшення пов'язане з підвищенням темпу інфляції і “перегрівом” економіки, то є розумним здійснення жорсткої грошово-кредитної політики.

Механізм дії грошово-кредитної політики об'єднує п'ять послідовно пов'язаних важелів (рисунок 1).

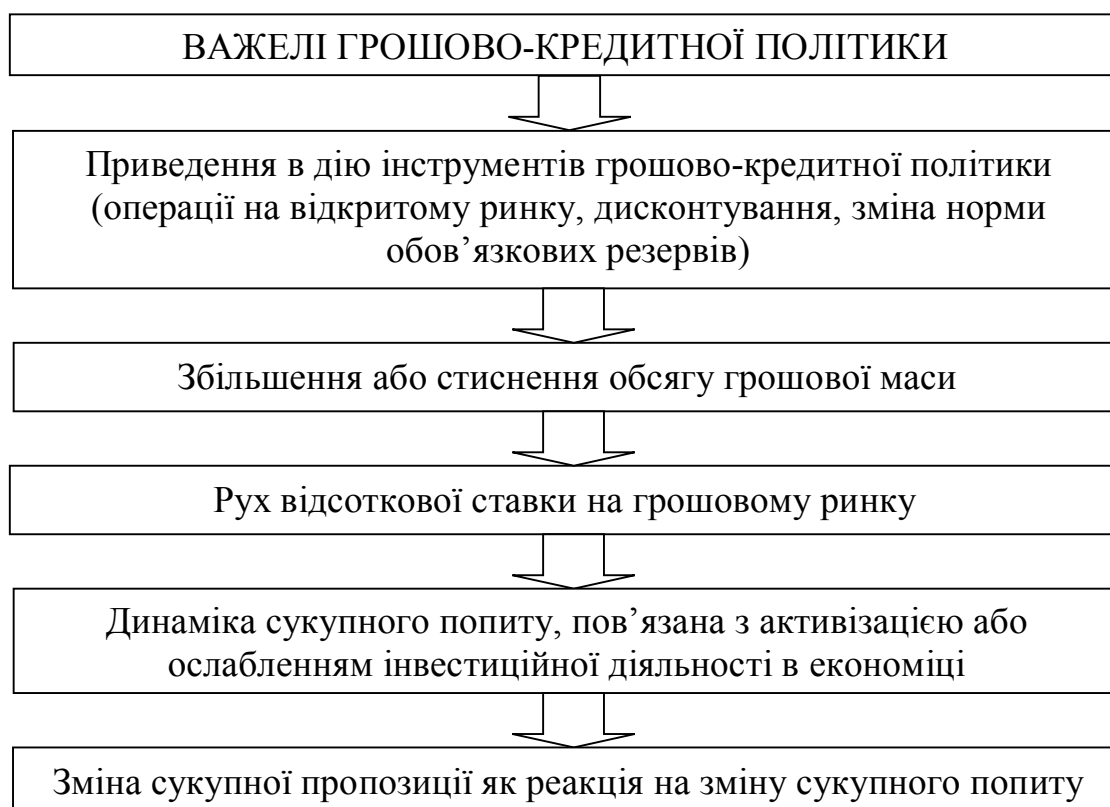

Рис. 1. Важелі грошово-кредитної політики

Усякий з елементів рисунку 1 запускається попереднім і вводить в дію наступний важіль. З огляду на це збій в роботі будь-якого важеля зменшує результативність проведення монетарної політики. Наприклад, викликана суттєвим розширенням обсягу грошової маси, слабка реакція інвесторів на помітне зниження відсоткової ставки, не призведе до адекватного розширення сукупного попиту та сукупної пропозиції, на що була направлена дія монетарної політики. При цьому може відбуватися поглиблення інфляційних процесів. Вказана ситуація може бути спричинена нестабільною політичною ситуацією в країні, яка обмежує інвестиційну активність.

Повернемося до основних інструментів монетарної політики.

Операції на відкритому ринку - гнучкий валютно-політичний інструмент, який виявляється в процесі купівлі-продажу центральним банком цінних паперів на відкритому ринку у комерційних банків.

Політика облікової ставки - інструмент адміністративного регулювання грошово-кредитного обігу, який виражається у змінах облікової ставки відповідно до кон'юктурних коливань економіки, та використовується для управління кредитною активністю.

Політика мінімальних резервів - найбільш жорсткий інструмент грошово-кредитного регулювання. Застосовується він через маніпуляції нормою обов'язкових резервів, які комерційні банки зобов'язані зберігати на рахунках у центральному банку [27, с. 477].

Купівля центральним банком державних боргових зобов'язань називається монетизацією бюджетного дефіциту, яка призводить до інфляції. Існує три способи фінансування бюджетного дефіциту:

- шляхом надання центральним банком кредиту у розмірі бюджетного дефіциту;
- шляхом випуску урядом (казначейством) власних цінних паперів і реалізацією їх як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;
- шляхом випуску казначейством власних боргових зобов'язань (казначейських білетів) [17, с. 389-390].

Маса грошових коштів збільшиться на суму кредиту уряду і одночасно збільшиться сукупний попит на них. Центральний банк може зменшити резерви комерційних банків, щоб запобігти негативному впливу збільшення грошової маси на кон'юнктуру ринку і забезпечити сталість грошей. Такий підхід скоротить обсяг кредитування економіки держави.

Для регулювання грошової маси, центральний банк керується такими параметрами як:

- прогнозоване зростання ВВП у реальному вимірі;
- очікувана швидкість обігу грошей;
- максимальне зростання цін у прогнозованому періоді.

У зв'язку з тим, що основу сучасного грошового обігу складає безготівкова його частина, головним джерелом якої є вторинна емісія, яку здійснюють комерційні банки, то для впливу на неї центральний банк повинен використовувати інструменти, які впливають на кредитну активність банківських установ.

5. Становлення і розвиток грошово-кредитної політики України

5. 1. Монетарна політика у світовому вимірі

Дослідимо зарубіжний досвід здійснення монетарної політики на прикладі таких держав з розвиненою економікою як США, Франція та Японія.

Батьківщиною монетарної політики є США, де Федеральна резервна система здійснює ефективну кредитно-грошову політику. Зміна норми обов'язкових резервів використовується для державного управління попитом на кредит. У той час, коли політика Федеральної резервної системи спрямована на зменшення обсягу кредитних операцій у короткостроковому періоді, спостерігається збільшення норми обов'язкових резервів, і комерційні банки призупиняють обсяг позичкових та інвестиційних операцій [22].

Отже, США стабілізує темпи стрімкого зростання і намагається не допустити формування криз. У разі необхідності проведення стабілізаційної політики на етапі спаду Федеральна резервна система приймає рішення про зниження норми обов'язкових резервів [19, с.240].

Розробляє та проводить монетарну політику в Франції - Банк Франції, який є одним з найстаріших в Європі центральних банків. Банк Франції відповідає за розробку і реалізацію монетарної політики з метою забезпечення стабільності цін, проте, рішення щодо монетарної політики приймаються колегіально Радою з монетарної політики, що складається з дев'яти осіб.

Тому незважаючи на відносну незалежність Банку Франції в розробці і реалізації монетарної політики, питаннями визначення режиму обмінного курсу і паритету франка займається уряд. Банк Франції лише регулює співвідношення франка і іноземних валют від імені держави і в рамках загальних напрямків монетарної політики. Головною метою монетарної політики Франції з 1994 р. було визначено конкретний показник рівня інфляції, що дозволяє віднести Францію до країни, що реалізує політику таргетування інфляції.

Таргетування інфляції включає кілька елементів:

- 1) середньострокову декларацію досягнення конкретних показників інфляції;

2) включення цільових параметрів інфляції в довгострокову концепцію розвитку країни;

3) зниження ролі проміжних показників, наприклад зростання грошової маси, в загальній стратегії досягнення оптимального рівня інфляції;

4) прозорість довгострокової монетарної політики, гласність поточних завдань і планів;

5) збільшення підзвітності центрального банку для досягнення цільових рівнів інфляції.

Основні інструменти, які використовує Банк Франції для досягнення цільового рівня інфляції, такі:

- регулювання процентних ставок, динаміка яких безпосередньо впливає на динаміку валютного курсу франка і кількість грошей в обігу;

- валютні інтервенції. Органи монетарного регулювання можуть проводити інтервенції на валютному ринку з різними цілями, в тому числі для підтримки обмінного курсу і досягнення бажаного рівня міжнародних резервів. Для підвищення курсу національної валюти продається, а для зниження - купується іноземна валюта;

- маневрування нормами обов'язкових резервів;

- операції на відкритому ринку та інші.

Грошово-кредитну політику в Японії готує та провадить Банк Японії, головним завданням якого є шляхом підтримання стабільності цін забезпечувати стимулювання збалансованому розвитку економіки.

Банк Японії монопольно емітує банкноти, а обсяг емісії встановлюється міністерством фінансів та погоджується з урядом. Резерви центрального банку Японії складаються із державних цінних паперів, золотого запасу, комерційних векселів та іноземної валюти.

Банк Японії також від імені уряду керує державними фондами та займається валютно-фінансовою діяльністю, яка спрямована на стабілізацію курсу національної валюти [23].

Основними засобами грошово-кредитної політики Банку Японії є:

- коригування облікової ставки;
- регулювання обсягів купівлі-продажу облігацій та векселів;
- проведення обов'язкового резервування;
- регулювання операцій моніторингу банківської діяльності: виявлення тенденцій фінансового ринку та системи розрахунків, забезпечення збалансованого управління банківською системою, встановлення ризику неліквідності;
- контроль банківських балансів та щомісячні звіти з прогнозованими розрахунками обсягів майбутніх кредитів та депозитів;
- внесення пропозицій в плани банків [15].

Отже, грошово-кредитна політика США, Канади та Японії є прикладом ефективної політики, інструменти якої можуть бути використані з метою забезпечення зростання національної економіки.

5.2. Аналіз сучасного стану та перспективи грошово-кредитної політики України

Разом зі створенням банківської системи та грошово-кредитного ринку виникла інституційна основа для проведення в Україні грошово-кредитної політики. Формування та розвиток грошово-кредитної політики в Україні пройшли певні етапи.

Перший етап – 1991-1994 рр. – переважали у грошово-кредитній політиці перебільшення значення фіскально-бюджетної політики, неповна оцінка сталості грошей та монетарної політики, нестабільна державна влада, пріоритетність прямого державного регулювання економіки тощо [11, с.171].

Незалежну банківську систему України було створено у 1991 р. відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність», прийнятого Верховною Радою 20 березня 1991 року. У відповідності з зазначеним законом банківська система України мала дворівневу структуру: на першому рівні перебував Національний банк України, а на другому – комерційні банки.

Для функціонування Національного банку України як центрального банку України у 1991 року був лише закладений фундамент. Вітчизняна банківська система тільки починала формуватися. При реалізації контролю за діяльністю

новостворених комерційних банків Національний банк користувався нормативними актами колишнього Державного банку СРСР, оскільки не мав власної нормативної бази [12, с.58].

У 1992-1993 рр., в перші роки існування незалежної України, грошово-кредитна політика здійснювалася спонтанно, без особливого теоретичного обґрунтування. На той час ні НБУ, ні уряд, ні вітчизняна економічна наука не мали досвіду у здійсненні грошово-кредитної політики в кризових умовах [5].

Основні напрями грошово-кредитної політики, розроблені Національним банком України у 1992 р. на період до запровадження повноцінної національної валюти, окреслювали напрями мобілізації зусиль НБУ на стабілізацію діючої грошової одиниці та подолання інфляції.

Грошово-кредитна політика цього часу була направлена на емісійну підтримку безперспективної економічної системи та мала на меті не допустити її остаточного розвалу й уникнути структурної перебудови. Це було непосильним завданням і, як наслідок, – гіперінфляція 1993 р., а економіка потрапила у так зване замкнене коло, тобто зростання емісії грошової маси посилювало інфляційні очікування, що спричинило ще більше зростання цін та в кінцевому результаті – падіння обсягів виробництва [21, с. 51].

Загальний стан вітчизняної економіки у 1993 році визначався загальний стан економіки ще глибшим спадом виробництва, скороченням споживання та нагромадження. Фінансова криза пов'язана значною мірою з ціновими та структурними диспропорціями, проведенням політики підвищення цін і заробітної плати, що вимагало відповідного нарощування маси грошей в обігу. Тобто монетарні тенденції були тісно пов'язані із досить суттєвим розвитком інфляційного процесу.

Почали загострюватись фінансові проблеми в народному господарстві через підвищення в 56 разів цін на імпортовану нафту, розв'язання яких було реалізовано шляхом адміністративного підняття цін на сільськогосподарську продукцію та зростання обсягів емісійних кредитів в агропромисловий комплекс.

Середньомісячні темпи зростання грошової маси за цих умов перевищили 50%, а цін – майже 60% [21, с.51].

Національний банк України на 1993 рік виділив такі цільові орієнтири у грошово-кредитній політиці:

- обмеження маси грошей в обігу та стабілізація курсу купоно-карбованця;
- введення ефективної системи обслуговування державного бюджету, яка передбачає розвиток нових форм залучення коштів завдяки продажу державних цінних паперів, та не допускає автоматичного застосування кредитів направлених на покриття бюджетного дефіциту;
- створення ефективної національної платіжної системи із застосуванням електронних розрахунків, нормалізація організації готівкового обігу;
- покращення діяльності банківської системи, запровадження аудиту в банках, підвищення контролю за комерційними банками; підготовка до проведення грошової реформи [12, с.63].

В Україні із 1992 р. по 1994 р. відбувалося пряме емісійне фінансування дефіциту бюджету. Проте емісійні кошти використовувалися нерационально, здебільшого на підтримку великого виробництва. Обсяг емісії був неймовірно значним і це спричинили надто високу інфляцію [5].

Під час другого етапу 1994 – 1999 рр. – деякою мірою все ще були відчутні результати першого періоду, незважаючи на проведення жорсткої антиінфляційної політики, проголошення курсу формування ринкового механізму, сприяння розвитку підприємницької сфери та на підвищення ролі грошово-кредитної політики в системі економічного регулювання [11, с.173].

1994 року гіперінфляція була фактично приборкана. Пропозиція грошової маси в економіці була достатньою. та встановився сприятливий клімат для підприємницької діяльності в країні.

Непрямі (ринкові) інструменти грошово-кредитної політики починають впроваджуватися у 1995 року, а саме уніфіковані резервні вимоги, розпочинається перехід від цільових кредитів до системи кредитних аукціонів.

Можна зазначити, що говорячи про провідний кінцевий орієнтир грошово-кредитної політики 1996 року, слід зауважити, що ним виступала грошова маса, так як проводилася політика, направлена на врегулювання процесів пропозиції грошей [24].

1996 року була проведена грошова реформа, головними завданнями якої були:

- впровадження повноцінної національної грошової одиниці;
- зміна масштабу цін;
- створення стабільної грошово-кредитної системи [12, с.77].

Протягом 1996-1999 років курс гривні утримувався, шляхом регулювання пропозиції валюти, в межах коридору, завдяки валютним інтервенціям Національного банку [24].

Отже, під час другого етапу становлення грошово-кредитної політики, НБУ брав на себе управління грошово-кредитним ринком, яке здійснював за допомогою монетарних інструментів. Але за умов відсутності дійсних змін на мікро- та макрорівнях, незбалансованості фіскальної політики керувати цими процесами та утримувати необхідну рівновагу лише за допомогою грошово-кредитної політики було досить складно.

Третій етап - 2000 - 2008 рр., під час якого НБУ ставить перед собою такі завдання:

- перехід до режиму прямого таргетування інфляції;
- підтримка економічного зростання;
- стабільність валютного курсу;
- перехід до нової конвертованості національної валюти [4, с.226- 227].

Але, на жаль, не всіх цілей вдалося досягти. Перехід НБУ до режиму прямого таргетування інфляції так і не відбувся. Світова економічна криза та внутрішні протиріччя в грошово-кредитній політиці України спричинили те, що в 2008 році гривня зазнала досить суттєвого удару.

Четвертий етап (сучасний) – від вересня 2008 року до сьогодні. У даному етапі проявляються наслідки попередніх помилок у сфері грошово-кредитної політики та регулювання грошово-кредитних відносин. До них належать:

- жорстка прив'язка гривні до долара разом з поступовою ревальвацією;
- дезінформування населення щодо реального співвідношення долара та гривні;
- дозвіл видачі валютних кредитів населенню, який призвів до підвищення валютних ризиків [24].

У 2016 році грошово-кредитна політика буде проводитись з використанням кількісних орієнтирів приросту грошової пропозиції, які з одного боку забезпечать задоволення потреб економіки у грошах для здійснення платежів, а з іншого – сприятимуть мінімізації монетарного тиску на інфляційні та девальваційні процеси.

Отже, розглянувши етапи становлення та розвитку грошово-кредитної політики України, можна зробити висновок, що вона мала як періоди злетів так і падінь. Це показує неможливість абсолютної стабільності грошово-кредитної системи.

Стан розвитку сучасної української економіки висуває нові вимоги стосовно економічної політики держави. Повинна бути направлена грошово-кредитна політика НБУ на підтримку стабільності банківського сектору та грошової системи, який виступає ключовим механізмом при взаємодії економічних агентів та забезпечення нормальної життєдіяльності національного господарства завдяки руху грошових коштів між суб'єктами ринку [26].

Основним завданням грошово-кредитної політики на 2015 рік було максимально можливе зниження темпів інфляції у річному вимірі з метою зламу висхідного тренду в її динаміці та створення підґрунтя для досягнення середньострокової цілі. Як операційні орієнтири грошово-кредитної політики розглядатимуться кількісні критерії ефективності та індикативні цільові показники програми співпраці з МВФ за чистими міжнародними резервами, чистими внутрішніми активами та монетарною базою.

Цілями Національного банку також було сприяння стабільності банківської системи і підтримка економічного зростання, якщо це не перешкоджає забезпеченню цінової стабільності.

Загострення соціально-політичної ситуації протягом 2014 року, військова агресія, анексія Криму і бойові дії на сході країни унеможливили ведення керованої економічної діяльності на частині території країни. Звуження внутрішнього попиту і несприятлива зовнішня кон'юнктура призвели до скорочення реального ВВП за підсумками 2014 року на 6,8%. Накопичений за попередні роки дефіцит поточного рахунку платіжного балансу, вплив капіталу з країни та депозитів з банківської системи посилили девальваційний тиск на національну валюту. Національний банк в умовах обмеженості міжнародних резервів був змушений відмовитись від практики утримання валютного курсу в жорстких межах. Однак, внаслідок недооцінки системних ризиків та недостатньо виваженої грошово-кредитної політики це призвело до глибоких валютної і банківської криз [25, с.3].

Враховуючи наявність вагомих об'єктивних дестабілізуючих факторів немонетарного характеру Рада Національного банку України визначила, що суттєвими чинниками погіршення ситуації у грошово-кредитній сфері були також недостатньо послідовні і неефективні дії Правління Національного банку України. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік не було виконано, здійснення грошово-кредитної політики не відповідало меті забезпечення стабільності національної грошової одиниці та пріоритету збереження цінової стабільності. Таким чином, першочерговим завданням грошово-кредитної політики поточного року є виправлення помилок, допущених у сфері монетарного, валютного і банківського регулювання [25, с.4].

Проаналізувавши сучасну грошово-кредитну політику України, видно, що її стан є ще досить не досконалим. Тому доцільно визначити перспективи розвитку грошово-кредитної політики.

Національний банк України в "Основних засадах грошово-кредитної політики на 2016-2020 роки" проголосив, що враховуючи те, що низька і стабільна інфляція

є одним із головних внесків у стале економічне зростання, який може бути забезпечений центральним банком, то Національний банк вважає, що інфляційне таргетування (ІТ) є найбільш сприятливим монетарним режимом для створення середовища низької та стабільної інфляції.

Передбачається, що про перехід до режиму ІТ буде офіційно оголошено до кінця 2016 року. Під час перехідного періоду Національний банк залишатиметься вірним намірам щодо зниження рівня інфляції відповідно до зобов'язань, взятих у межах програми співпраці з МВФ (EFF) [1].

Висновки

Узагальнюючи вищевикладений матеріал, можна зробити висновок про те, що монетарна політика відіграє провідну роль в економічній політиці держави.

В теорії грошей один одному протистоять два теоретичних підходи: кейнсіанський та монетаристський. З точки зору кейнсіанців, в основі грошово-кредитної політики повинен бути покладений певний рівень процентної ставки, а з точки зору монетаристів - сама пропозиція грошей.

Правову та організаційну базу для розроблення та реалізації монетарної політики в країні забезпечує грошово-кредитна система, головною складовою якої є банківська система. Банківська система України є дворівневою, складається з Національного банку України, за допомогою якого і здійснюється монетарна політика України, а також банків та банківських установ, які підпорядковуються НБУ.

Розглянувши основні етапи розвитку грошово-кредитної політики України, ми дійшли до висновку, що вона мала як періоди злетів так і падінь. Це свідчить про неможливість цілковитої стабільності грошово-кредитної системи.

З метою узагальнити зарубіжний досвід нами були проаналізовані монетарні політики таких держав як США, Франція та Японія. В ході чого ми виявили, що всі вони мають однаково основну мету монетарної політики - стримування інфляції на досить низькому рівні для забезпечення стабільної економіки.

Проаналізувавши сучасний стан монетарної політики України було визначено, що вона є недостатньо ефективною, існує безліч проблем, які спричиняють підвищення рівня інфляції, а тому вони потребують вирішення для забезпечення оптимального розвитку української економіки.

Для підвищення ефективності монетарної політики пріоритетним її завданням має стати стабілізація темпів інфляції на основі створення умов для нарощування пропозиції товарів і послуг через розвиток конкуренції, вдосконалення ринкової інфраструктури, розвиток механізмів раціонального розміщення та ефективного використання фінансових ресурсів шляхом

комплексного застосування заходів грошово-кредитної, податкової, конкурентної, структурної політик.

Підвищенню ефективності монетарної політики допоможе також становлення потужного національного капіталу шляхом створення гнучкої та ефективної інституційної системи мобілізації і розміщення позичкових капіталів, розвитку механізмів довгострокового кредитування, заохочення сполучення капіталів комерційних банків і промислових підприємств, що дозволяють спрямувати надлишкові грошові ресурси у виробництво.

Отже, пріоритетним завданням у здійсненні монетарної політики в Україні у 2016 році має стати максимально можливе зниження темпів інфляції та забезпечення цінової стабільності як підґрунтя для відновлення економічного зростання.

Додатково ефективному функціонуванню валютного ринку в Україні перешкоджають наявність девальваційних очікувань та невідповідність підтримуваних систем обмінного курсу. Тому вважаємо, що для успішного й ефективного функціонування валютного ринку необхідним є: по-перше, забезпечення відповідної ліквідності; по-друге, оптимізація механізму регулювання (застосування фінансових механізмів для забезпечення ефективного регулювання платіжного балансу та збереження рівноваги на валютному ринку); по-третє, підтримка впевненості у грошовій системі та національній грошовій одиниці.

Список використаної літератури

1. Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс] : / Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>.
2. Ашванян С. К. Частина 2: Макроекономіка, 2009. Електронний ресурс: [http://epi.cc.ua/5keynsianskaya-monetaristskaya-kontseptsii.html].
3. Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Баластрик Л. О. Макроекономіка: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича - К.: Знання, 2007. – 596 с.
4. Безнощенко М. Еволюція грошово-кредитної політики України та перспективи переходу на режим таргетування інфляції // Дослідження міжнародної економіки: Збірник наукових праць – 2011. – № 2. – С. 223-234.
5. Борщ, Л.М. Грошово-кредитна політика та її вплив на інвестиційний процес / Л. М. Борщ // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 16-24.
6. Бункин М. К., Семенов А. М. Макроекономіка. Підручник .- 3-тє вид .- М.: Изд-во "Справа і Сервіс", 2000 .- 512 с.
7. Бурлачков В. Теоретичні основи грошово–кредитної політики та світова фінансова криза // Економіка України. – 2009. – №2. – С. 49.
8. Гальчинський А. Теорія грошей: К.: Основи, 1998. — 414 с.
9. Гриценко О. Гроші та грошово-кредитна політика: навч. посібник. - К.: Основи, 1997. — 180 с.
10. Гронтковська Г. Е., Косік А. Ф. Макроекономіка: Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 672 с.
11. Гроші та кредит: підручник / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ; ред. М. І. Савлук. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 598с .
12. Грошово-кредитна політика в Україні / ред. В. І. Міщенко. – 2-е вид., перероб. і доп.. – К. : Знання, 2003. – 421 с.
13. Дзюблюк, О. В. Грошово-кредитна політика як фактор макроекономічної стабілізації і подолання наслідків кризових явищ // Світ фінансів. - 2011. - № 3. - С. 18.
14. Економіка: Підручник / За ред. А.С. Булатова, 2-е вид., - М.: Изд-во БЕК, 1997 .- 816 с.

15. Економічна онлайн бібліотека [Електронний ресурс] : / Режим доступу: <http://ecolib.com.ua/article.php?book=2&article=107>.
16. Економічна теорія: Підручник для студентів вищ. навч. закладів / За ред. В.Д. Камаєва .- 10-е вид .- М.: гуманітарна вид. Центр ВЛАДОС, 2004 .- 592 с.
17. Коваленко, В.В. Центральний банк і грошово-кредитна політика: навч.-метод. посіб. / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина ; Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 138 с.
18. Лівшиць А. Я., Нікуліна І. М., Груздева О .А. та ін. Введення в ринкову економіку. Посібник для економістів спец. вузів.- М.: Вищ. шк., 1994.- 447 с.
19. Львовчкін С. В. Макрофінансова стабілізація в Україні у контексті економічного зростання : [монографія] / Львовчкін С.В. – К.: Наша культура і наука, 2003. – 432 с.
20. Макроекономіка: Курс лекцій: Навчальний посібник для дистанційного навчання / За ред. В. В. Кириленка. – Тернопіль: «Економічна думка», 2008. – 292с.
21. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / за ред. В.С. Стельмаха. – К. : Центр наукових 51 досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с.
22. Некипелов А. Стратегия и тактика денежно-кредитной политики в условиях мирового экономического кризиса / А. Некипелов, М. Головнин // Вопросы экономики. – 2010. – № 1. – С. 4–20.
23. Ніконенко У.М. Зарубіжний досвід здійснення грошово-кредитної політики (на прикладі Канади, Японії, Німеччини) / У.М. Ніконенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 5. – С. 117-121.
24. Проблеми змісту і методики викладання економічної теорії [Електронний ресурс] : / Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/et/2011_2/8_Krichevskaya_14_ukr_final2.pdf.

25. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік [Електронний ресурс] : / Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=10465306>.
26. Самсонова, К.В. Напрями сучасної грошово-кредитної політики в умовах виходу з фінансової кризи [Текст] / К. В. Самсонова, Н. В. Гаврилова // Наукові записки. – 2010. – Вип. 10.1. – С. 255-262.
27. Центральний банк та грошово-кредитна політика: підручник / Мін-во освіти і науки України, КНЕУ; ред. А. М. Мороз. – К. : КНЕУ, 2005. – 556 с.